

WIKTOR WOLMAN

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5588-9108>

KODEKS ETYCZNY PRACOWNIKA SOCJALNEGO. MIĘDZY MORALNOŚCIĄ A INSTYTUCJONALNOŚCIĄ

ABSTRAKT

Artykuł dotyczy analizy współczesnych kodeksów etycznych w pracy socjalnej z dwóch perspektyw. Pierwszą jest jego aksjologiczne uzasadnienie i osadzenie kodeksu w określonej koncepcji etyki ogólnej. W drugiej, pragmatycznej, ukazuje się kodeks jako zbiór zasad moralnych, które reprezentują fundamentalne wartości dla tej profesji.

Artykuł nie stanowi próby holistycznego zebrania argumentów zwolenników i przeciwników tworzenia kodeksów. Nie jest on także próbą obrony lub podważenia sensu istnienia współczesnych kodeksów. Artykuł jest jedynie refleksją nad ich kondycją, formą i głównymi założeniami.

Słowa kluczowe: kodeks etyczny, kodeks zawodowy, praca socjalna, moralność, aksjologia

WSTĘP

Współcześnie można zauważyć popularną tendencję do tworzenia wszelkiego rodzaju regulacji prawnych. Powszechnie panuje przekonanie o potrzebie prawno-formalnego uzasadnienia większości sfer ludzkiej aktywności. To przekonanie wyraża się w ogólnej zasadzie, która stwierdza, że jedynie to, co daje się wyrazić w formie prawno-legislacyjnej jest obiektywne i intersubiektywne, a wszystko to, co nie może być ujęte w formie dyrektywy jest albo subiektywne albo nieweryfikowalne i jest nieistotne.

Poczucie prymatu prawno-legislacyjnego stało się obecnie nadrzędną wartością administracyjną. Tej wartości podporządkowuje się dziś inne

wartości, których znaczenie dostosowywane jest do pożądanego modelu. Często niesłusznie interpretuje się same wartości i nierzadko nadaje się im wewnętrznie sprzeczną konotację po to, aby spełniały przyjęte założenia formalne.

W tak rozumianym poczuciu legalizmu prawnego zaczęto interpretować nie tylko zawodową aktywność, lecz także jego etyczną i aksjologiczną sferę. Na przełomie przemian cywilizacyjno-społecznych, w szczególności w Europie Wschodniej i Środkowej, zrodziło się przekonanie, że także etyka musi być formalnie wyeksplikowana w postaci kodeksów czy regulaminów. Dlatego w dosyć krótkim okresie, na przełomie XX i XXI w., nastąpił znaczny wzrost liczby kodeksów etycznych, które budzą wątpliwości merytoryczne i formalne. W dużej mierze te wątpliwości związane są nie z ich treścią, ale zasadnością ich powstania i ich usytuowania w kontekście normatywnego charakteru pracy ludzkiej.

Wśród wielu argumentów podnoszonych przeciwko kodeksom etycznym warto zwrócić uwagę na jeden z nich, tj. usankcjonowanie asymetryczności relacji pracownika z firmą lub miejscem pracy. Bardzo często kodeksy etyczne narzucają regulacje tylko jednej stronie, zazwyczaj pracownikowi, pomijając zobowiązania i powinności instytucji lub pracodawcy. Powoduje to sytuację, w której pracownik otrzymuje określony zestaw wartości i zasad istotnych dla firmy, z którą jest związany, a zakład pracy jest jedynie organem kontrolnym sposobu przestrzegania tych zasad.

Sytuacja tej skrajnej nierówności w realizowaniu normatywnego charakteru etyki komplikuje się jeszcze bardziej, gdy wartości ujęte w kodeksie etycznym związane są nie tylko z firmą i jej działalnością, lecz także wykraczają poza pragmatyczne kompetencje zawodowe pracownika. Występuje to przede wszystkim w szeroko rozumianych zawodach pomocowych, w tym w zawodzie pracownika socjalnego. Kodeks etyczny reguluje wówczas nie tylko aksjologię firmy i pracownika, lecz także ingeruje w moralność klienta, który nie musi podzielać wskazanych wartości. Generalnie zarzut asymetryczności moralnej wysuwany przez przeciwników kodeksów etycznych sprowadza się do podważenia integralności relacji między dwoma podmiotami w sytuacji etycznej. Otóż jeden z takich podmiotów zostaje apriorycznie i asymetrycznie zobowiązany do realizacji określonych

zasad i wartości, a drugi podmiot relacji ma pełną swobodę i niezależność aksjologiczną.

Argument ten często jest niesłusznie utożsamiany z innym, który dotyczy krytycznej refleksji nad źródłem moralności. Niewłaściwe utożsamienie tych dwóch argumentów związane jest z błędnym rozumieniem funkcji kodeksu jako drogowskazu moralnego. Pierwszy z przytoczonych zarzutów przeciwko kodeksom etycznym wynika z normatywnego i holistycznego funkcjonowania kodeksów, tj. kodeks ma regulować i wskazywać kryterium dobra i zła, drugi zarzut zaś związany jest interpretowaniem zasad zawartych w nim i ich realizacji na poziomie pragmatycznym.

Przeciwnicy kodeksów etycznych wskazują, że forma zadeklarowanej moralności w postaci spisu ogólnych reguł moralnych jest ucieczką od osobistej odpowiedzialności i autorefleksji. Przyjęcie ogólnych reguł moralnych staje się jedynie heteronomicznym nakazem.

Przekonanie o ucieczce od odpowiedzialności moralnej w sferze kodeksowej wyraził jako jeden z pierwszych Leszek Kołakowski (2000), który w eseju *Etyka bez kodeksu* poddał analizie potrzebę i źródła tego dokumentu. Podobną refleksję co Kołakowski na temat odpowiedzialności moralnej wynikającej z kodeksów etycznych prezentuje Robert John (2005). Jednocześnie wskazuje on na swoisty paradoks, który nazywa „zamkniętym systemem etycznym”. Aby kodeks spełniał swoją funkcję, musi w sposób holistyczny opisywać wartości i zasady panujące w ujętej przez niego rzeczywistości. Ale taki kodeks nie pozostawiałby wolnej interpretacji i swobody działania. A zatem nie byłby etyczny, gdyż podstawowym i konstytutywnym elementem etyczności jest wolność i rozumność. Taka wolność jest przede wszystkim wolnością negatywną i sprowadza się do niezależności wobec zewnętrznych nakazów i zakazów. Natomiast rozumność przejawia się w interpretacji ogólnych założeń wobec wyzwań otaczającej rzeczywistości. Z rozumnością związana jest druga część paradoksu „zamkniętego systemu etycznego”, jakim jest jego nieadekwatność wobec zmiennego otoczenia.

Jeżeli kodeks etyczny opisuje dany fragment rzeczywistości, to obiektywizuje ją wedle przyjętych przez siebie założeń. Ta rzeczywistość nie jest statyczna, ewoluuje i nieustannie się zmienia. Dlatego kodeks etyczny, z jednej strony, aby realizować przyjęte wartości i zasady musi je jasno określić i do-

określić ich funkcjonowanie, przez co odbiera możliwość swobodnej interpretacji etycznej. A z drugiej strony, brak jasno wyeksplikowanych elementów aksjologicznych powoduje jego nadmierną ogólność i niepraktyczność.

Reasumując część dotyczącą krytyki kodeksów, należy zaznaczyć, że dyskusja jego zwolenników i przeciwników jest niekończącym się sporem metaetycznym. Zarówno zwolennicy, jak i przeciwnicy przytaczają wiele argumentów popierających ich tezy. Prezentowany artykuł nie ma na celu wyliczenie wszystkich argumentów za lub przeciw kodeksom etycznym. Tekst ukazuje kilka podstawowych problemów, które tkwią u początków powstania idei kodeksu zawodów pomocowych. Zasadniczy problem z kodeksem etycznym współcześnie sprowadza się do braku refleksyjnej postawy nie tylko wobec samego kodeksu, lecz także wobec społeczeństwa, ekonomii i polityki oraz uzasadnianiu wobec tych sfer potrzeby tworzenia kodeksów etycznych.

Obecnie można odnieść wrażenie, że potrzeba posiadania kodeksu w określonym zawodzie wynika z pewnych społecznych trendów niż z realnej potrzeby uszczegółowienia zasad etycznych. Ponadto takie bezrefleksyjne tworzenie kodeksów ma inne negatywne skutki. Z jednej strony ich mnogość pomniejsza ich rangę, a z drugiej ich konstrukcja nierzadko zniekształca fundamentalne wartości etyczne.

Kolejnym argumentem przemawiającym przeciwko współczesnym kodeksom etycznym jest ich brak umocowania aksjologicznego. Popularne stało się stwierdzenie, że żyjemy w świecie wartości i że są one wszechobecne. Często jednak te wartości nie są etyczne lub moralne, a np. utylitarne, hedonistyczne czy osobiste. Tak rozumiane wartości próbuje się sztucznie ukazać w kontekście wartości moralnych i na tej podstawie uzasadnić potrzebę etyki w danej profesji. Dlatego wydaje się zasadne by uznać, że wiele z kodeksów nie powinno nosić miana kodeksu etycznego, a kodeksu zawodowego. Kodeksy w dziedzinach takich jak finanse, handel czy turystyka mają niewiele wspólnego z aksjologią i moralnością, a opisują pragmatykę danego zawodu.

Jednym z nielicznych zawodów, w którym kodeks etyczny wydaje się konieczny jest pomoc społeczna i praca socjalna. Obie te profesje nie tylko kierują się własną pragmatyką, lecz także ściśle określonym paradygmatem antropologicznym, który narzuca określone fundamenty etyczne.

Kolejną kwestią związaną z kodeksem etycznym i powodującą mnogość znaczeń jest nieprecyzyjne rozumienie samego pojęcia kodeks. Kodeks to interpretacja określonego systemu etycznego lub system norm i zaleceń etycznych lub zbiór zasad (zakazów i nakazów) moralnych. Często wymiennie lub bez wyraźnego określenia używa się tych znaczeń. Powoduje to chaos nie tylko na etapie tworzenia kodeksu, lecz także jego stosowania.

Ponadto, jak słusznie zauważa Mieczysław Michalik, miesza się znaczenie kodeksu i jego różne formy. Zamiennie stosuje się dyrektywy, normy lub imperatywy, co powoduje wymieszanie charakteru normatywnego z opisowym.

W tym rozumieniu kodeks etyczny jest czymś innym niż kodeks zawodowy. Kodeks etyczny uzasadnia i wskazuje, jak należy interpretować kodeks zawodowy. Dlatego zasadne wydaje się przekonanie Wiesława Mysłka (2010), że nie w każdej dziedzinie aktywności społecznej jest potrzebny kodeks etyczny, ale w znacznej większości konieczny jest szczegółowy i praktyczny kodeks zawodowy.

Podsumowując, kodeks etyczny jest sposobem wyrażania fundamentalnych i konstytutywnych reguł etycznych opisujących i uzasadniających najważniejsze normy w danej profesji. Pomoc społeczna i praca socjalna to jedne z nielicznych form aktywności, które dotyczą sfery moralnej i etycznej człowieka. Oczywiście można wskazać inne dziedziny życia społecznego, w których realizowane są wartości etyczne, jak np. sądownictwo, więznictwo czy medycyna. Jednakże nie można zapominać, że praca socjalna opiera się na relacji skrajnie asymetrycznej. Ta asymetria potęgowana jest faktem, że znaczna część pomocy społecznej realizowana jest w środowisku klienta, czyli w jego naturalnym środowisku.

Pracownik socjalny wobec klienta jest nieporównywalnie silniejszy i ma nad nim nie tylko przewagę, lecz także często i kontrolę. Ta asymetryczność narzuca szczególną formę relacji etycznej. Oto klient lub podopieczny, który często nie ze swojej winy znalazł się w sytuacji, w której jego wolność, bezpieczeństwo lub wręcz jego życie są zagrożone. Z kolei pracownik socjalny, mający do dyspozycji wiele instrumentów administracyjnych, może narzucać klientowi swoje wartości i przymuszać go do określonej postawy.

Kolejnym argumentem przemawiającym za potrzebą stworzenia kodeksu etycznego w pracy socjalnej jest charakter jej oddziaływania. Często jest

ono zindywidualizowane, a każda interwencja musi uwzględniać aktualne wymogi otoczenia. Dlatego sam kodeks zawodowy może okazać się niewystarczający, aby w pełni zabezpieczyć podstawowe wartości etyczne zarówno po stronie klienta, jak i pracownika.

KODEKS ETYCZNY A KODEKS ZAWODOWY

Przechodząc do analizy współczesnych kodeksów etycznych w pracy socjalnej, należy wspomnieć o jeszcze jednym zagadnieniu, które utrudnia właściwe rozumienie jego roli. Kodeks etyczny i kodeks zawodowy powinny być ze sobą sprzężone i wzajemnie się uzupełniać. Gdy każdy z nich interpretuje inny zastaw norm i wartości, to w praktyce może wystąpić konflikt metaetyczny i w efekcie oba te kodeksy będą się znosiły. Ponadto taki dysonans może doprowadzić do wypaczenia fundamentalnych norm nie tylko pracownika, lecz także klienta.

Zdaniem Michalika (1966) można wyróżnić trzy rodzaje zasad, które powinny być uwzględnione podczas tworzenia kodeksu. Pierwsza zasada dotyczy relacji interpersonalnych panujących wewnątrz wykonywanego zawodu. Druga związana jest z zasadami uniwersalnymi, natomiast trzecia opisuje relacje w ramach funkcjonowania służbowego i instytucjonalnego. Właśnie dzięki tej drugiej zasadzie kodeks nabiera etycznego charakteru, a bez niej staje się jedynie zbiorem regulacji zawodowych bez szerszego kontekstu aksjologicznego. Ponadto wprowadzenie norm ogólnych oraz odniesienie ich do wartości nadrzędnych i ogólnoludzkich zapewnia nie tylko teoretyczne uzasadnienie, lecz także ich indywidualne odniesienie do profesji.

Reasumując, należy podkreślić, że kodeks etyczny to nie tylko zbiór zasad przypisanych do danej profesji. Kodeks etyczny to osadzenie pożądanej aktywności w szerszym etycznie kontekście. Jednakże nim zostaną omówione dwa podstawowe kodeksy etyki, Kodeks Etyczny Polskiego Towarzystwa Pracowników Socjalnych oraz Kodeks Etyki Międzynarodowej Federacji Pracowników Socjalnych, warto jeszcze raz dokonać refleksji nad istotą kodeksów etyki i etyki zawodowej.

Jednym z najistotniejszych elementów charakteryzującym kodeks zawodowy jest uznanie danej działalności za profesję. Takie kodeksy dotyczą w szcze-

gólności instytucji jasno i precyzyjnie zorganizowanej oraz grup wewnętrznie spójnych i zhierarchizowanych. Z tego faktu wynika pierwsza istotna cecha kodeksu, jaką jest czasowe i kontekstowe powiązanie z danym zawodem.

Drugim specyficznym elementem kodeksu zawodowego, a często pozwalającym na odróżnienie go od kodeksu etycznego jest użyty język i aparat pojęciowy. Nie jest istotna forma wyrazu, nakazu lub zakazu, lecz aparat pojęciowy i semantyka użytych terminów. Otóż poszczególne pojęcia użyte w konkretnych kodeksach zawodowych mogą mieć nie tylko inną terminologię, lecz także inne znaczenie. Ponadto samo znaczenie danych pojęć jest często różnie rozumiane, w zależności od kontekstu pragmatycznego, który jest zrozumiały wyłącznie dla osób, do których ten kodeks jest skierowany.

Odmienne wygląda zagadnienie kodeksów etycznych. Oczywiście użyte terminy i pojęcia również mają określone konotacje, ale ich interpretacja nie zależy od rozstrzygnięć pragmatycznych danej profesji. Często ich rozumienie nie wymaga posiadania szczegółowej wiedzy z danej dziedziny, a wystarczy ogólna wiedza i znajomość ogólnych i ogólnoludzkich zasad i wartości etycznych, aby rozumieć podstawowe założenia etyczne.

Trzecią kwestią charakterystyczną dla kodeksu zawodowego jest posiadanie etosu lub wzorca danej profesji. Niestety często ten wzorzec jest ukryty i nawet osobom, które mają szeroką wiedzę dotyczącą danego zawodu trudno jest wskazać jego jednoznacznie określenie. Dość często etos ten wyraża się w konkretnych przykładach mówiących, jaki powinien być dobry pracownik, które nierzadko wynikają z pragmatyki zawodowej, a nie z przyjętego paradygmatu etycznego. Inne podejście proponuje Grzegorz Grzybek (2007), według którego etos pracownika socjalnego sprowadza się do klasycznie rozumianej moralności w ujęciu deontologiczno-aksjologicznym. Ponadto, sprowadza on etos nie do praktycznej strony zawodowej, ale do antropologicznie pojmowanego podmiotu działającego. Tak rozumiany podmiot realizuje się w trzech sferach, które wyznaczają jego etyczną naturę. Takie ukonstytuowanie etycznego podmiotu jest aksjologicznym fundamentem scalającym kodeks etyczny pracownika socjalnego z kodeksem zawodowym pracy socjalnej.

Pierwszym elementem etycznego wzorca pracownika socjalnego jest rozumność i wiedza na temat fundamentalnych podstaw etycznych. Wiedza

służyć nie tylko znajomości podstawowych teorii etycznych ich uzasadnień i kontekstów społecznych, lecz także pozwala odnajdować je w otaczającej rzeczywistości w perspektywie wartości i zasad moralnych. Taka umiejętność, która umożliwia ukazanie w poznawanym aspekcie pracy zawodowej elementy etyczne, stanowi zatem nie tylko fundament kodeksów zawodowych, lecz także etycznych. Etyczny aspekt tego wzorca, poza imperatywem aksjologicznym etyki zawodowej, ma jeszcze jeden walor, nadaje on poznawanej rzeczywistości inteligibilny charakter, a co za tym idzie, podmiot poznający uczestniczy w etyce nie jako odbiorca, ale jako twórca wartości, gdyż stają się one tożsame z jego systemem wartości.

Drugim czynnikiem wzorca etycznego w kodeksach etycznych jest wola i autonomiczność podmiotu działającego. Według klasycznych koncepcji etyki zawodowej moralność pracownika może ujawnić się poprzez realizację aktów moralnie dobrych, czyli cnót. Zasadniczo wymienia się cztery cnoty: roztropność, sprawiedliwość, męstwo i umiarkowanie. Do tak sformułowanego zestawienia cnót dołącza się jeszcze miłość jako ogólne pragnienie dobra dla drugiego człowieka. Roztropność to rodzaj działania woli, która we właściwy sposób umie zastosować adekwatne środki do realizacji obranego celu. Sprawiedliwość woli należy rozpatrywać w sensie pozytywnym i negatywnym. W tym pierwszym rozumieniu etycznie pozytywne jest świadczenie należnego dobra. Sprawiedliwość zaś w sensie negatywnym jest dążeniem do unikania takich czynów i zabiegów, które godziłyby w dobre imię drugiej osoby. Cnota męstwa ujawnia się wówczas, gdy pracownik socjalny musi wykazywać się aktywnością w obronie pozytywnych wartości i niwelować wartości negatywne, często poprzez takie postawy, jak wytrwałość, konsekwencja czy cierpliwość. Ostatnia cnota, cnota umiarkowania, jest utożsamiana z potrzebą samostanowienia. Człowiek, panując nad sobą, sam siebie określa, ogranicza swoją naturę i swoje popędy. Człowiek umiarkowany to człowiek opanowany, czyli taki, który sam decyduje o sobie i swoim funkcjonowaniu.

Opisanie wzorca etycznego pracownika socjalnego umożliwia refleksję nad współcześnie funkcjonującymi kodeksami etycznymi. W kontekście opisanego wcześniej wzorca etycznego, jednego z fundamentów kodeksu etycznego, można ukazać współcześnie funkcjonujące kodeksy etyki pra-

cownika socjalnego. Z punktu widzenia pragmatyki wydają się one poprawnie napisane i przemyślane. Jednakże głębsza refleksja ukazuje kilka poważnych zastrzeżeń. Pierwszym i jednym z najpoważniejszych jest brak etycznego uzasadnienia dla proponowanych zasad etycznych.

WSPÓŁCZESNE KODEKSY ETYCZNE PRACOWNIKA SOCJALNEGO

Zarówno Kodeks Etyczny Polskiego Towarzystwa Pracowników Socjalnych, jak i Kodeks Etyczny Pracowników Socjalnych i Pracowników Pomocy Społecznej Polskiej Federacji Związkowej Pracowników Socjalnych i Pomocy Społecznej zawierają wiele zasad i reguł etycznych, które nie mają teoretycznego wyjaśnienia oraz nie umiejscawiają swoich zasad w ramach etyki ogólnej. Na próżno jest szukać w tych oficjalnych dokumentach opracowań na temat dobra wspólnego czy sprawiedliwości społecznej. Można odnieść wrażenie, że przytoczone wcześniej zagadnienia i ich interpretacja opierają się na zdroworoządkowych interpretacjach niż na merytorycznej refleksji.

Bardzo podobnie wygląda uzasadnienie podstawowego, wręcz fundamentalnego, pojęcia z zakresu pracy socjalnej, jakim jest samostanowienie klienta. Brak teoretycznego uzasadnienia powoduje nie tylko mnogość interpretacji, lecz także obniżenie znaczenia danego pojęcia. Postawa samostanowienia nie wynika z wolności i godności osoby, jak zostało to wykazane przy analizie cnoty umiarkowania, ale z wolności i rozumności. Jeżeli klient nie wykazuje jednego lub drugiego ze wspomnianych elementów, jego prawo do samostanowienia również ma ograniczony zakres. Naturalnie prawa tego nie można całkowicie utracić, ale jego stosowanie może mieć ograniczenia. Bardzo podobnie jest z innymi zasadami, które nie tylko nie są uzasadnione, lecz także mogą być różnie interpretowane.

Podsumowując tę część, należy stwierdzić, że Kodeks Etyczny Polskiej Federacji Pracowników Socjalnych i Kodeks Etyczny Polskiego Towarzystwa Etycznego spełniają większość wymogów kodeksów etyki zawodowej. Niemniej jednak brak merytorycznego uzasadnienia lub odniesienia do założeń etyki ogólnej nasuwają wątpliwości co do etycznego charakteru tych kodeksów. Szczegółowe zasady, które są zawarte w poszczególnych

kodeksach, dobrze oddają ahistoryczny charakter pracy socjalnej, jednak ich interpretacja jest utrudniona, a czasem uniemożliwiona. Dla przykładu można przytoczyć takie określenia, jak praktyki niehumanitarne czy wysokie morale zawodowe. Tego typu określenia, które nie mają opisu i wyjaśnienia, stają się jedynie pustymi hasłami, które nie są realizowane.

Na uwagę krytyczną zasługuje jeszcze jeden fakt. Nawet pobieżna analiza poszczególnych kodeksów etycznych w pracy socjalnej nasuwa przekonanie o niejednolitej i niejednorodnej interpretacji fundamentalnych wartości i zasad etycznych wewnątrz całej instytucji pomocy społecznej. Istotny jest też fakt, że oba wspomniane kodeksy mają podobną strukturę i treść, ale różnią się liczbą rozdziałów i elementów w poszczególnych częściach. Ponadto w kilku miejscach można odnaleźć inaczej sformułowane zasady i użycie innych pojęć. Dodatkowo, analizując interpretację ogólnych zasad etycznych w pracy socjalnej, można zauważyć, że każdy podmiot polityki społecznej związany z pracą socjalną ma własny, często odmienny, kodeks etyczny. Ta wielość i różnorodność nasuwa wrażenia, że brak jest jednoznacznych wytycznych i uzasadnień dla preferowanych wartości i zasad etycznych w pracy socjalnej.

Znacznie lepiej kwestie etycznego uzasadnienia pracy socjalnej realizują zagraniczne kodeksy etyczne, w tym Etyka Pracy Socjalnej. Stanowisko w Sprawie Zasad. Kodeks ten uzupełniony o Stanowisko w Sprawie Globalnych Zasad Etycznych Pracy Socjalnej z 2018 r.¹⁾, wskazuje fundamentalne wartości i zasady etyczne oraz podejmuje próbę ich interpretacji. Oczywiście, kodeks etyczny wypracowany na poziomie międzynarodowym nie może uwzględniać jednej z najważniejszych cech pracy socjalnej, jaką jest dostosowanie do aktualnego i indywidualnego charakteru tej działalności. Jednakże takie wartości, jak godność ludzka, sprawiedliwość społeczna czy profesjonalizm nie są regionalnymi celami pracy socjalnej.

Podsumowując, należy stwierdzić, że zarówno międzynarodowy kodeks etyczny, jak i polskie kodeksy nie są w pełni ukształtowanymi kodeksami etycznymi, jednakże stanowią znaczący krok do stworzenia w pełni wartościowego kodeksu. Z jednej strony w Polsce funkcjonują kodeksy etyki

¹⁾ Dokument ten jest dostępny w nr 4/2018 Pracy Socjalnej na s. 31–36.

zawodowej, które w racjonalny sposób omawiają główne wyzwania etyczne stojące przed pracownikiem socjalnym. Jednakże ich treści nie w pełni dają się uzasadnić i zinterpretować na gruncie proponowanych zasad etycznych. Z drugiej strony mamy kodeks, który merytorycznie uzasadnia etyczne fundamenty pracy socjalnej, ale nie operacjonizuje ich na moralnym i pragmatycznym poziomie. Wydaje się zatem, że kodeks etyki pracownika socjalnego powinien czerpać zarówno z kodeksów polskich, jak i kodeksu międzynarodowego, ponieważ jeden z nich stanowi merytoryczne uzasadnienie proponowanych zasad w tym drugim.

BIBLIOGRAFIA

- Grzybek, G. (2006). *Podstawy pracy socjalnej. Ujęcie antropologiczno-etyczne*. Białsko-Biała: Wydawnictwo Akademii Techniczno-Humanistycznej.
- Grzybek, G. (2007). *Etyczne zakłady socjalnej pracy*. Rozprawa habilitacyjna. Białsko-Biała: Wydawnictwo Akademii Techniczno-Humanistycznej.
- Grzybek, G. (2016). *Etyka zawodowa jako subdyscyplina naukowa*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Jędrzych, E., Sidor-Rządkowska, M. (2017). Kodeksy etyczne instrumentem good government w organizacjach. *Zeszyty Naukowe*, 55(4).
- John, R. (2005). Kołakowski o etyce. *Dialogi Polityczne*, 5–6.
- Kodeks Etyczny Polskiego Towarzystwa Pracowników Socjalnych.
- Kodeks Etyczny Pracowników Socjalnych i Pracowników Pomocy Społecznej Polskiej Federacji Związkowej Pracowników Socjalnych i Pomocy Społecznej.
- Kodeks Etyki Międzynarodowej Federacji Pracowników Socjalnych z 2 marca 2012.
- Kołakowski, L. (2000). Etyka bez kodeksu. W: *Kultura i fetysze*. Warszawa: WN PWN.
- Michalik, M. (1966). Uwagi w sprawie 'kodeksów' etyki zawodowej. *Etyka*, 1.
- Michalik, M. (2003). *Od etyki zawodowej do etyki biznesu*. Warszawa: Fundacja „Innowacja: Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna.
- Mysiek, W. (2010). *Etyka zawodowa. Uwarunkowania, konteksty, zastosowania*. Olsztyn: Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii TWP.
- Stanowisko w sprawie globalnych zasad etycznych pracy socjalnej z 2 lipca 2018.

CODE OF ETHICS OF A SOCIAL WORKER. BETWEEN MORALITY AND INSTITUTIONALITY

ABSTRACT

The article concerns the analysis of contemporary codes of ethics in social work from two perspectives. The first is the axiological justification and embedding a code in a specific concept of general ethics. In the second, pragmatic part, the code appears as a set of moral principles that represent the fundamental values of this profession. The article is not a holistic attempt to gather the arguments of supporters and opponents of the creation of codes. Nor is it an attempt to defend or undermine the sense of the existence of modern codes. The article is only a reflection on their condition, form and main assumptions.

Keywords: code of ethics, professional code, social work, morality, axiology